

DE MUNTKLAPPER

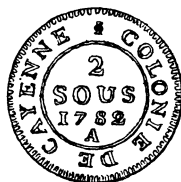
EUROPEES GENOOTSCHAP VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE vzw
Koninklijke Vereniging

Driemaandelijks tijdschrift

- 36 -

oktober-november-december 2002

2 sous Louis XVI 1782A, Cayenne

Vz. Drie lelies onder een kroon in volle veld; errond LOUIS XVI·R(OI)-DE FR(ANCE)-ET DE NAV(ARRE).

Kz. Binnen een cirkel 2 / SOUS / 1782 / A; errond COLONIE DE CAYENNE
Billon, Ø 23 mm, 1,9 g, 3.000.000 ex.

Cayenne en Guyana

Cayenne is een klein eiland op de kust van Zuid-Amerika. Het is geen eiland in zee maar het wordt gevormd door de uitmonding van twee rivieren, de Cayennerivier en de Mahury in de Atlantische Oceaan. Het heeft een omtrek van een zestigtal km. Het eiland werd vanaf de ontdekking van Amerika opgemerkt omdat het de enige onderbreking vormt in de monotone kustlijn van Guyana, een landstreek tussen Venezuela en Brazilië, genoemd naar de Guyana-indianen (Cayenne is trouwens van diezelfde naam afgeleid). Thans is de streek verdeeld in Brits Guyana in het westen, Suriname in het midden en Frans Guyana in het oosten. De stad Cayenne, gelegen op het gelijknamig eiland, is de hoofdstad van Frans Guyana.

Vanaf de 16de eeuw werd er in de streek naar goud gezocht. Men steunde zich op de bewering van de indianen dat zich in het binnenland de rijke en legendarische stad Manao zou bevinden. De goudzoekers vonden echter niets, maar droegen wel bij tot een betere kennis van de streek. In 1634 vestigden de Fransen zich op het eiland Cayenne. De Franse en Engelse nederzettingen, die in de 17de eeuw in de streek gevestigd waren gingen echter stilaan ten onder, vooral door tropische ziekten, die door miljoenen insecten in dit moerassig land verspreid werden. In die tijd werden deze ziekten toegeschreven aan mensendodende uitwasemingen die vrijkwamen als men deze maagdelijke grond zonder voorzorgen bewerkte.

Verantwoordelijke uitgever : L. VERBIST, Berkelei 31, 2860 SINT-KATELIJNE-WAVER

Afgifte Kantoor Gent X P209161

In 1664 stuurde de Franse minister Colbert in naam van de Franse West-Indische Compagnie een expeditie naar Cayenne onder leiding van Le Fèvre de la Barre die er een kolonie stichtte. De Engelsen vernietigden de nederzetting gedeeltelijk in 1666, de Hollanders namen ze in in 1676 doch de Fransen slaagden erin Cayenne te heroveren. Intussen werd er niet meer gewerkt met blanke landbouwers maar met negerslaven. De piraterij zorgde voor wat meer inkomsten voor de kolonie, die zich over een grote afstand langs de kust uitstrekte. Toch kon men niet spreken van een bloeiende kolonie: er waren weinig kolonisten en er werd slechts wat cacao en rietsuiker verbouwd. Het naburige Suriname daarentegen bloeide, omdat de Nederlanders er meer geld in hadden geïnvesteerd en ook omdat ze meer bedreven waren in het droogleggen van moerassen dan de Fransen.

In 1763-1764 kwam er plots verandering ten gevolge van een ongelukkige beslissing van het Koloniaal Bureau te Parijs. Frankrijk had vele kolonies verloren door het verdrag van Parijs in 1763. De hertog van Choiseul, die instond voor de kolonies, wilde wat er nog restte van de Franse kolonies versterken, vooral dan de Antillen. Daar Cayenne niet zover van de Antillen verwijderd was, besloot hij intensief Cayenne te gaan koloniseren om als bevoorrading in voedsel en manschappen te dienen bij een eventuele Engelse aanval. De leiding van de operatie werd toevertrouwd aan een incompetent figuur, ridder Turgot, broer van de bekende econoom. Er werd een grote reclamecampagne op touw gezet waarbij aan eenieder grote domeinen werden aangeboden. De operatie was eveneens bedoeld om Parijs te zuiveren van avonturiers en armoezaaiers, in die periode vooral afkomstig uit Elzas-Lotharingen. Zo werden op enkele weken tijd ongeveer 11.000 personen in Guyana gedropt zonder de minste voorbereiding. Als men bedenkt dat er op dat ogenblik in de hele kolonie een 1.200 blanken en een paar duizend negers woonden, dan kan men zich voorstellen wat voor een chaos de aankomst van een dergelijke volksverhuizing veroorzaakte. Er was niets voorzien om deze ongelukkigen op te vangen: er was geen eten, het klimaat vernietigde op korte tijd alle eetwaren. Er kwam hongersnood en er vielen meer dan 7.000 doden. Het merendeel van de overlevenden keerde zo vlug mogelijk naar Frankrijk terug en er bleven tenslotte 450 tot 500 personen van het totaal ter plaatse wonen. Daarmee was de naam van Cayenne en Guyana als onherbergzaam gebied definitief gemaakt.

Drie jaar na deze catastrofe stichtte baron Bessner een compagnie voor de exploitatie van de oevers van de Approuguerivier. De nieuwe minister van marine, de hertog van Frasin, die ook aandelen in de maatschappij had, zorgde voor handelsvrijdom voor 12 jaar voor de maatschappij. In 1773 werden kruidnagelbomen, kaneelbomen en muskaatbomen ingevoerd. De intendant Malouet en de ingenieur Guisan begonnen met het droogleggen van de gronden in 1783. Baron Bessner, die intussen gouverneur van Guyana geworden was, voerde een groot aantal negerslaven in. Al deze maatregelen zorgden voor een zekere bloei. In 1789 telde de kolonie 1.320 Europeanen, 450 vrije kleurlingen en 10.500 slaven.

Tijdens het Ancien Régime werd in vele Franse steden de naam “Cayenne” gegeven aan verbeteringsgestichten en gevangenissen en de kinderen die niet goed luisterden kregen te horen “wij zullen u naar Cayenne sturen”.

Op het ogenblik dat de besproken munt geslagen werd was Cayenne dus nog niet het sinistere deportatieoord dat het zou worden. Het was weliswaar gebruikelijk in Europa nu en dan mensen uit de gevangenissen te halen en naar de kolonies te sturen als er matrozen of kolonisten te weinig waren voor een of ander project. Meisjes van lichte zeden werden ook gedeporteerd om de bevolkingsaan groei te bespoedigen. De Engelsen deden trouwens juist hetzelfde in Maryland en in Australië.

Na de Franse Revolutie verscheen naast de misdadiger en de arme een nieuw type van hinderlijke persoonlijkheid voor de gemeenschap: de politieke tegenstander. Op 23 augustus 1792 werd voor het eerst tijdens een debat in de wetgevende vergadering Guyana als eventueel deportatieoord genoemd voor priesters die de eed van trouw weigerden af te leggen. Bij geldgebrek sleepte deze deportatie aan en intussen werd er ook aan bedelaars en clochards gedacht om naar de kolonies te sturen. De deportaties begonnen dan werkelijk plaats te hebben vanaf 1798. De afschaffing van de slavernij dompelde Guyana in een verschrikkelijke miserie met enorme prijsstijgingen. Het beruchte bagno voor misdadigers werd onder Napoleon III in 1854 gesticht. De bagno's van Brest en Rochefort werden naar Cayenne overgeplaatst met de onvermijdelijke grote sterfte onder de gevangenen. In 1858 werd zelfs een bagno voor vrouwen ingericht. In deze instellingen heerste een verschrikkelijke discipline: op gewoon aanraken van een bewaker stond de doodstraf; tabak aan een gestrafte medegevangene geven: 60 dagen vastgekleusterd in een cel; koffie maken: 16 tot 60 dagen cel; roken: 2 tot 15 dagen cel; poging tot ontsnappen: 1 tot 5 jaar cel.

Een beschrijving

Op het ogenblik dat deze munt op het eiland circuleerde moet het een in-droeve plaats geweest zijn. Generaal Freytag, toen nog commandant, bezocht in 1792 het eiland en hij schreef in zijn memoires: “Wanneer we in de haven van Cayenne aankwamen werd ik enerzijds getroffen door het uitzicht van de blanken: ze waren mager en bleek en zagen er nog amper als mensen uit. De galeinegers (gevluchte en terug gevangen slaven) gaven een niet minder verschrikkelijk aspect: ze werkten naakt en aan elkaar geketend in de haven. Verschillenden hadden nog de bloedige strepen op de billen van de zweepslagen die ze kregen. De aanvoerder van deze negers is ook een neger maar men schijnt ervoor het meest woeste en barbaarse wezen te hebben uitgekozen die met de geduchte zweep in de geheven hand rondloopt... Al deze scènes en het uitzicht van Cayenne, dat de naam stad heeft gestolen en dat uit miezerige houten huizen bestaat met vensters zonder ramen, dit alles vervulde me met droefenis en pijn...”.

Een munt voor een dorpsbevolking

In Cayenne circuleerden piasters en sols marqués; dit zijn stukken die met een C overslagen werden (voor “Cayenne” of voor “Colonies”). Bij ordonnantie van 10 december 1779 werd de waarde van deze stukken vastgelegd en werd er een soort papiergeld ingevoerd. De muntordonnantie van 10 november 1781 trok het papiergeld terug in en besloot tot de uitgifte van een speciale munt voor Cayenne (dit type).

In 1783 vroeg baron Bessner munten in omloop te brengen van een lagere intrinsieke waarde dan de Franse munten om aldus te verhinderen dat de stukken zouden worden uitgevoerd naar het buitenland. De administrateurs van Cayenne hadden zelfs voorgesteld om uit elk stuk in omloop een stukje metaal uit te ponsen om aldus de intrinsieke waarde van de stukken te verminderen. De Franse regering weigerde echter deze vermindering van intrinsieke waarde in te voeren. Het is trouwens een algemeen bekend verschijnsel in alle kolonies dat de besturen aan het centraal bestuur voorstellen op een of andere manier de stukken te merken om te verhinderen dat ze de kolonie zouden verlaten.

Er waren voor 300.000 livres geslagen in 1782 doch het bleek dat niet alle stukken de kolonie bereikten. In 1788 werd er opnieuw besloten tot de aanmaak voor een bedrag van 300.000 livres. Het was verboden deze stukken in Frankrijk terug in te voeren. Het is wel eigenaardig dat tot de aanmaak van het stuk besloten werd in 1781 terwijl er stukken bestaan gedateerd van 1780. Deze munten werden ingetrokken in 1844.

H. Dewit